

УЛОГА МАС-МЕДИЈА У ПОДИЗАЊУ НИВОА ЕКОЛОШКЕ СВЕСТИ И АФИРМАЦИЈИ ЕКОЛОШКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Сажетак: Све распрострањеније и драстичније угрожавање животне средине, велике климатске промене и развој и примена нових техника и технологија из којих произилазе нове претње, створили су потребу за унапређењем стандарда и процедура у еколошкој безбедности, али и указали на значај подизања нивоа еколошке свести у чему значајну улогу имају мас-медији. Моћ мас-медија се огледа у утицају на формирање ставова и мишљења, односно у могућности измене човекове свести, а самим тим и његовог понашања. Неадекватно, недовољно, нетачно и нестручно пласирање информација може деструктивно деловати на све сегменте друштва, па тако и на питање нивоа еколошке свести и еколошке безбедности.

Кључне речи: еколошка безбедност, еколошка свест, улога мас-медија

Увод

Убрзан демографски, економски и технолошки развој утицао је на нерационално коришћење и угрожавање природних ресурса, што је довело до тога да очување животне средине постане један од примарних безбедносних задатака и изазова. Полазећи од тога да безбедност као стање представља замишљени стандард заштићености субјекта од свих могућих облика угрожавања без обзира на начин испољавања деловања, еколошка безбедност се може тумачити као одсуство свих облика угрожавања природне средине или здравља становништва.

У постизању, односно очувању еколошке безбедности велику улогу има ниво еколошке свести друштва, јер из високог нивоа еколошке свести произилази друштвено пожељно еколошко понашање. Један од најутицајнијих фактора који утичу на обликовање еколошке свести јесу мас-медији.

* maja.subotin@pravni-fakultet.info

Под појмом мас-медија се подразумевају сви медији који су усмерени ка великом броју људи, односно широкој публици, а ту спадају телевизија, радио, различита штампа (новине, магазини), филмови, али и савремени облици медија као што је Интернет (различити сајтови, портали и др.) и друштвене мреже. Ови садржаји су доступни преко телевизије, радија, компјутера и мобилних телефона. Моћ мас-медија огледа се у њиховој могућности да информације пласирају истовремено готово неограничено широкој јавности, а уз помоћ Интернета ове информације могу да буду свугде и увек доступне.

С обзиром на то да нарушавање еколошке безбедности веома често јесте искључиво резултат неодговорног еколошког понашања човека, јасно је колики значај има подизање нивоа еколошке свести друштва у чему примарну улогу имају мас-медији због могућности истовременог утицаја на велики број људи. Дакле, у том смислу је изузетно важно да у мас-медијима буду више заступљена питања из области екологије, односно еколошке безбедности. Међутим, присутност еколошких питања у мас-медијима може и негативно утицати на формирање еколошке свести уколико се ради о неадекватном, нетачном и нестручном пласирању информација.

Еколошка безбедност

Безбедност, односно сигурност, угрожавају оне радње које саме по себи задиру и ускраћују или ограничавају туђе право, или оне радње чијих се последица суштински треба плашити.¹ Безбедност представља комплексан појам који етимолошки потиче од латинске речи *securitas*, што значи сигурност, одсуство опасности, заштићеност, и представља једну од најважнијих човекових потреба. Изучавање безбедности дуго је било фокусирано искључиво на војни сектор, међутим, различити друштвени фактори и нови безбедносни проблеми и изазови допринели су да се ово поље прошири и на политички, економски, социјетални и еколошки сектор. Уочавање ефеката деградације животне средине који се огледају у деструктивним последицама по живот и здравље људи, деградирању цивилизацијских достигнућа и др., допринело је да се заштита животне средине наметне као најважнији глобални изазов модерног друштва.² Еколошка безбедност у суштини обухвата решавање проблема који могу настати због недостатка ресурса, деградације животне средине, биолошке опасности, климатских промена, итд.³ Безбедност има једну од најзначајнијих улога у погледу опстанка, стабилности и развоја државе и друштва, и због тога питање свих ризика безбедносних претњи мора да буде, и јесте једно од примарних у свакој држави.

¹ Вилхелм фон Хумболт, *Идеје за покушај одређивања граница делотворности државе*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 1991, стр. 105.

² Жељко Бјелајац, „Секторски приступ безбедности - аналитички оквир комплексне безбедносне динамике”, *Култура полиса*, год. XIII, бр. 31, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, 2016, стр. 303-315.

³ Саша Т. Бакрач, Младен М. Вуруна, Мишко М. Милановић, „Деградација животне средине – утицај на еколошку безбедност”, *Војно дело*, вол. 62, бр. 3, Министарство одбране Србије – Војноиздавачки завод, Београд, 2010, стр. 314-328.

Степен загађености човекове околине, климатске промене које често посредно или непосредно доводе до материјалних разарања и губитака људских живота, као и све већи број опасности проистеклих из примене нових техника и технологија, показују да се човечанство суочава са новим изазовима и безбедносним претњама. Одговорност у погледу очувања животне средине јесте на свакој појединачној држави, међутим безбедносни изазови који се манифестују на регионалном и глобалном нивоу, указују на потребу стратегијског-доктринарног и систематског приступа у решавању очувања друштва и еколошке безбедности. Еколошке вредности попут здраве животне средине и природних ресурса представљају интегралне елементе укупног националног богатства, али се са безбедносног аспекта сврставају не само у интересну сферу државе, већ и целокупне међународне заједнице. Решавање питања еколошке безбедности захтева свеобухватни приступ у коме ће наука својим знањем, а пракса својим искуством да укаже на пропусте у приступу и политици државе у овој сфери, уз утврђивање стратешких и оперативних циљева. Дакле, за ефикасан безбедносни систем неопходно је да у његовом оквиру постоји систем еколошке заштите који има задатак да заједницу учини отпорном и да пружи одговоре на све облике еколошких претњи и изазова. Због тога је важно идентификовати све изворе угрожавања еколошке безбедности, као и доћи до сазнања које су најефикасније мере за свођење еколошких ризика на прихватљиву меру.⁴ Према томе, евалуација еколошке безбедности значи да се морају проценити и ризици, као и перцепција ризика, уз уважавање чињенице да питања животне средине представљају једну од најважнијих потреба и вредности за људска бића, стварајући основу за висок квалитет живота.⁵ У том смислу, сагледавање ризика треба да утиче и на формирање и имплементацију превентивних мера и да укаже на улогу и значај различитих актера у очувању еколошке безбедности.

Уколико посматрамо планету Земљу као космичко-еколошки простор за живот човека и друштва уопште, у коме постоје одређене правилности и законитости, промишљање еколошке безбедности, њено остваривање и отклањање негативних последица нарушавања еколошке уравнотежености у екосистемима, указује на потребу посвећенијег приступа међународне заједнице са становишта очувања људске цивилизације и њене еколошке колевке и баштине.⁶ Дакле, заштита животне средине се намеће као један од најважнијих глобалних изазова модерног друштва, а из чега произилази и значај еколошке безбедности као безбедносног сектора.⁷ У том смислу, очување животне средине представља незаобилазан фактор унутрашње стабилности и безбедности једне зе-

⁴ Hatidža Beriša, Mila Jegoš, Rade Slavković, „Novi bezbednosni izazovi sa aspekta ekološke zaštite”, *Tehnike*, vol. 70, br. 4, Savez inženjera i tehničara Srbije, Beograd, 2015, str. 727-734.

⁵ Projekat bezbednost životne sredine, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju Misija u Srbiji - <https://www.osce.org/serbia/38688?download=true/12/10/2018>.

⁶ Данило Марковић, „Цивилизација и етички аспекти еколошке безбедности”, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, бр. 46-2, Универзитет у Приштини – Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2016, стр. 85-98

⁷ Željko Bjelajac, *Bezbednosna kultura - Umeće življenja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2017, str. 144.

мље.⁸ Само ако се питању очувања еколошке безбедности приступи уважавајући наведено, може се говорити о адекватној основи за формирање ефикасне еколошке политике, а самим тим и друштвене свести.

Не сме се занемарити чињеница да су нетрадиционалне безбедносне или еколошке кризе током времена угрозиле већи број људи него конвенционалне војне претње, што говори о њиховом значају у контексту угрожавања друштва. Еколошки безбедносни проблеми у суштини настају када природа није у стању да задовољи потребе и одговори захтевима развоја друштва.⁹ Остваривање еколошке безбедности огледа се у способности државе и друштва да отклоне ризике угрожавања животне средине, као и настале негативне промене. За разлику од потенцијалних конвенционалних облика угрожавања, угрожавање животне средине је стварно и перманентно.¹⁰ Сагледавајући реалну претњу која произилази из еколошки неодговорног понашања, подизање еколошке свести и еколошке културе становништва намеће се као примарни задатак државе и друштва у циљу очувања еколошке безбедности.

Концепт еколошке свести и еколошке културе

Развој државе и друштва, уз развој техничко технолошких достигнућа, пратио је и развој свести човека о својој безбедности и безбедносној култури која се кретала од патолошке, преко реактивне и прорачунате до проактивне и продуктивне. Концептом безбедности постављају се пожељни стандарди у односу према безбедности, док безбедносна култура има улогу да се кроз образовање и искуство појединаца, друштвених група и народа допринесе подизању нивоа свести о безбедности становништва што ће утицати на промену мишљења, понашања и третмана одређених безбедносних питања. Без промене људског понашања није могуће решити ни један од еколошких проблема, јер и поред различитих корака и мера у овој области, непромењено људско понашање доводи до суочавања са истим проблемима изнова и изнова, а у одређеним ситуацијама и до нових, опаснијих проблема. У том смислу еколошка свест представља спознају о значају животне средине и о потреби да се она очува за будуће генерације, а стиче се кроз формално и неформално образовање, како у образовним институцијама и породици, тако и преко мас-медија.¹¹ Еколошка свест се кроз историју мењала и обликовала према друштвеним околностима и потребама. На обликовање еколошке свести код сваког појединца утичу различити фактори попут прихваћених друштвених вредности,

⁸ Љубомир Стајић, *Основи система безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, стр. 307.

⁹ Љубомир Стајић, Светлана Станаревић, „Значај и улога међународних организација у очувању еколошке и људске безбедности”, *Зборник радова Правног факултета*, вол. 49, бр. 3, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, Нови Сад, 2015, стр. 963-978.

¹⁰ Elizabeth L. Chalecki, *Environmental Security: A Case Study of Climate Change*, Pacific Institute for Studies in Development, Environment, and Security, Oakland, 2002. - http://pacinst.org/reports/environment_and_security/env_security_and_climate_change.pdf/12/10/2018.

¹¹ Hatidža Beriša, Mila Jegeš, Rade Slavković, „Novi bezbednosni izazovi sa aspekta ekološke zaštite”, *Tehnike*, vol. 70, br. 4, Savez inženjera i tehničara Srbije, Beograd, 2015, str. 727-734.

морала, религије, али кључни утицај имају усвојена знања и информације. Према томе, еколошка свест се огледа у познавању и схватању узрока и последица угрожавања животне средине, а самим тим и у одговорном понашању које је у складу са очувањем еколошких вредности.

Полазећи од тога да еколошка криза настаје због различитих еколошких проблема који углавном имају извор у намерном понашању људи и њиховом опхођењу према еколошким вредностима, јасно је колику улогу и значај има превентивно деловање кроз развијање еколошке свести.¹² Посебно имајући у виду да се у одређеним случајевима ради о еколошкој штети која је готово непоправљива.

Без складног односа човека и природе не може се говорити о одрживом развоју. Због тога је од круцијалног значаја да се кроз подизање нивоа еколошке свести утиче на промену дезорганизованог и деструктивног односа према окружењу.¹³

Појединачни кораци и акције временом доводе до промена у систему и друштву, а самим тим и до промена на глобалном нивоу. Дакле, едукација и подстицање разумевања еколошких питања, посебно у погледу узрока и опасности еколошких криза, представља основу за решавање еколошких проблема, односно, може се закључити да су еколошка знања примарни елемент еколошке свести од којег зависи ефикасно остваривање еколошке безбедности.¹⁴ За обликовање еколошке културе значајну улогу има систем еколошког васпитања и образовања који обухвата свесно и планско развијање еколошке свести, односно развијање знања о еколошким питањима савременог друштва и о рационалнијем коришћењу природних ресурса уз критички однос према деградацији животне средине.¹⁵ У том смислу образовне институције имају највећи допринос и примарни значај, међутим оне свакако нису једине које могу допринети обликовању и унапређењу еколошке културе, јер поред породице, значајну улогу имају различите едукативне радионице, еколошки пројекти и мас-медији.

Дакле, питање еколошке безбедности захтева свеобухватан, систематичан и превентивни приступ, где, поред државних структура, примарну одговорност у остваривању заштите и подизању новог еколошке свести имају међународне и регионалне организације, али и цивилно друштво и приватни сектор, са посебно значајном улогом мас-медија.¹⁶

¹² Мирјана Марковић, „Породица као битан фактор у формирању еколошке свести код деце”, *Синтеза*, вол. 6, бр. 11, Висока школа струковних студија за васпитаче, Крушевац, 2017, стр. 123-134.

¹³ Јована Шкорић, „Еколошка криза и главне детерминанте одрживог развоја”, *Култура полиса*, год. XIV, бр. 34, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, 2017, стр. 253-268.

¹⁴ Небојша Петровић, Бранка Шкрбић, „Еколошке вредносне оријентације и спремност на активизам у Србији”, *Зборник радова – Географски факултет*, бр. 64, Универзитет у Београду – Географски факултет, Београд, 2016, стр. 47-71.

¹⁵ Željko Bjelajac, *Bezbednosna kultura - Umeće življenja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2017, str. 146.

¹⁶ Жељко Бјелајац, „Људска безбедност сагледана кроз призму људских права и савремених претњи”, *Култура полиса*, год. XIV, бр. 33, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, 2017, стр. 139-154.

Извештавање медија о еколошким питањима

Када је реч о извештавању медија у Србији о животној средини, климатским променама и питањима из области екологије уопште, приметно је да ове теме не заузимају значајније место. Разлоге за овакво стање треба потражити у друштвеној и државној маргинализацији еколошке безбедности, недовољној специјализацији медија у овом сегменту и потреби за сензационалистичким и таблоидним темама које не остављају простора за озбиљно истраживачко новинарство. Извештавање у овој области најчешће је иницирано одређеним догађајима попут поплава, суша, пожара, али и незгодама у различитим постројењима или откривањем загађења великих размера несавесним поступањем и сл.

У оквиру истраживања о извештавању о животној средини и климатским променама у Србији урађена је френквенцијска анализа дневних и недељних новина у 2013., 2014. и 2015. години, на кључне речи „екологија”, „животна средина” и „климатске промене”, а чији су резултати приказани у следећој табели.

Табела 1. Френквенцијска анализа дневних и недељних новина на кључне речи „екологија” и „животна средина” и „климатске промене”¹⁷

	2013	2014	2015 (до 12.октобра)
екологија	1110	981	658
животна средина	3873	3333	2200
климатске промене	436	566	377

Извор: Velimir Ćurgus Kazimir, Milica Momčilović, Nataša Žugić-Drakulić, Filip Jovanović, „Izveštavanje o životnoj sredini i klimatskim promenama (Poglavlje 27 u pristupanju Evropskoj uniji) u Srbiji”, *Ambasadori održivog razvoja i životne sredine, Beograd, 2015.*

Из приказаних података о присутности ових појмова у штампи у периоду обухваћеним истраживањем може се закључити да постоји тенденција опадања новинских чланака који се баве темама које их укључују. Приметно је једино учесталија присутност појма „климатске промене” у 2014. години, што се може повезати са катастрофалним поплавама које су се те године догодиле у Србији.

Међутим, у одређеном смислу негативне последице по еколошку свест друштва проистекле из неистраживања и неизвештавања о темама повезаним са екологијом, могу бити мање значајног карактера у односу на последице нестручног извештавања и пласирања дезинформација.

Кроз анализу медијског извештавања о еколошким темама долази се до закључка да се мали број чланака, телевизијских прилога и др. заснива

¹⁷ Velimir Ćurgus Kazimir, Milica Momčilović, Nataša Žugić-Drakulić, Filip Jovanović, „Izveštavanje o životnoj sredini i klimatskim promenama (Poglavlje 27 u pristupanju Evropskoj uniji) u Srbiji”, *Ambasadori održivog razvoja i životne sredine, Beograd, 2015.* - <http://ambassadors-env.com/wp-content/uploads/Izve%C5%A1tavanje-o-%C5%BEivotnoj-sredini-i-klimatskim-promenama.pdf/10/10/2018>.

научноистраживачком приступу, већ се нестручно извештавање своди на сензационалистичко истицање одређених фаталних последица.

Иако Интернет пружа могућност за директно и непосредно објављивање научних истраживања, и даље се информисање шире јавности врши преко медија, односно новинара као посредника. Због тога је важно унапредити комуникацију и сарадњу између стручне јавности и представника медија како би научно поткрепљени садржаји били доступнији и разумљивији за ширу јавност.¹⁸ Поред тога, важно је да приликом извештавања о еколошким питањима медијски актери имају на уму да је много већи „новинарски грех” приказати да одређени проблем не постоји, да последице не представљају опасност и да постоји лако решење, него оставити причу на томе да су даља истраживања потребна, или чак претерано нагласити озбиљност проблема.¹⁹ Дакле, са аспекта подизања еколошке свести и афирмације еколошке безбедности, важно је истаћи да подстицање учесталијег извештавања о еколошким питањима нема увек позитиван ефекат, већ само онда када је то извештавање поткрепљено релевантним, тачним подацима и научним ставовима стручне јавности.

Улога мас-медија у подизању нивоа еколошке свести

Моћ информација, уколико их неко континуирано усмерава ка одређеним ставовима, судовима и мишљењима, јесте изузетно велика и може допринети мењању човекове свести. Кроз планско и систематско пласирање информација, може се подстаћи појединац да жели оно што му други наметну, односно да својом слободном вољом прихвати смисао и значење појмова које су му други припремили и пласирали.²⁰ Ова манипулативна моћ информација може бити искоришћена за промену друштвене свести у оним сегментима у којима је то неопходно у циљу просперитета и очувања безбедности, али може бити и главни узрочник деградације савременог друштва у свим сферама.

Када је реч о утицају медија на формирање ставова грађана о односу према окружењу, приметан је један облик информационе конфузије у којој су, са једне стране, грађанима пласиране многобројне информације о претећим опасностима, док се, са друге стране, уочавају вести о несолидности научних тумачења појава и фабриковању резултата истраживања за потребе политике или у комерцијалне сврхе. Оваква ситуација се односи и на еколошку свест

¹⁸ Matthew J. Baker, Leilani F. Williams, Andrew H. Lybbert and Jerald B. Johnson, „How ecological science is portrayed in mass media”, *Ecosphere*, vol. 3(1), article 9, Ecological Society of America, Washington, 2012, pages 1-7. - <https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1890/ES11-00238.1/11/10/2018>.

¹⁹ Peter M. Sandman, „Mass Media and Environmental Risk: Seven Principles”, *RISK: Health, Safety & Environment (1990-2002)*, vol. 5, no. 3, University of New Hampshire School of Law, New Hampshire, 1994, pages 251-260. - <https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1198&context=risk/15/10/2018>

²⁰ Зоран Јевтовић, „Сан о објективности – мит једне професије”, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 44-2, Универзитет у Приштини – Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2014, стр. 69-85.

која се формира у околностима непрекидне сумњичавости у званичне извештаје и ресорна министарства, због контраверзних медијских интерпретација и повремених покушаја утицаја невладиног сектора. Међутим, и поред тога не сме се занемарити утицај научне информације пласиране каналима мас-медија на формирање јавног мњења и подизање еколошке свести, а посебно у погледу разумевања сопствене улоге у обликовању животне средине, односно еколошке културе као начина живота.²¹ Дакле, извештавање медија о еколошким питањима и указивање на опасности, последице и начине превенције, јесте од фундаменталног значаја за подизање еколошке свести, међутим, изузетно је важно да се посебна пажња посвети филтрирању и селекцији релевантних података из проверених извора уз консултовање научних истраживања²² и континуирану обуку медијских актера о адекватним начинима извештавања о темама и догађајима из еколошке сфере. У том смислу, једна нетачна информација²³, манипулисање чињеницама или неадекватно пласирана вест довољна је за стварање опште друштвене сумњичавости и конфузије, чиме се такође утиче на формирање еколошке свести, али не у жељеном и потребном правцу, него овако формиран степен неповерења смањује ниво посвећености очувању еколошке безбедности.

Медији представљају моћно средство којим се може утицати и извршити притисак на политичке представнике друштвене заједнице, као и на одређене привредне субјекте који својим понашањем угрожавају животну средину, да промене приступ и буду еколошки одговорнији. Међутим, са друге стране, интересно прикривање од стране медијских актера еколошки ризичног понашања и приказивање испуњености еколошких стандарда заштите животне средине тамо где не постоје, представља најефикасније средство за омогућавање континуираног угрожавања еколошке безбедности. Манипулисање различитим подацима и чињеницама често се врши и са циљем повећања гледаности, односно тиража. Поред тога, неадекватно и непрецизно информисање грађана о еколошким темама може бити резултат неспремности за сарадњу надлежних институција у погледу давања изјава, односно пружања података и информација медијима.

Када је реч о телевизији, већина специјализованих емисија из области екологије усмерена је на приказивање очуваних природних лепота и специ-

²¹ Ljubinko Pušić, Ana Pajvančić-Cizelj, „Kako građani Vojvodine sagledavaju ekološke probleme – prikaz empirijskog istraživanja”, *Sociologija*, vol. 54, br. 1, Sociološko udruženje Srbije i Crne Gore i Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet - Institut za sociološka istraživanja, Beograd, 2012, str. 153-168.

²² Приметно је да многобројни научни радови из области екологије и еколошке безбедности остају у кругу академске заједнице, а шира јавност готово да нема прилику да се упозна са овим истраживањима, односно проблематиком којом се баве и добијеним резултатима. У том смислу би требало подстаћи мас-медије да у садржаје који се баве овом сфером имплементирају или консултују релевантна научна истраживања.

²³ Уколико се сагледа значај очувања еколошке безбедности за опстанак, стабилност и развој државе и друштва, као и утицај еколошке свести и културе, а у том контексту и улога средстава информисања, као валидно се намеће питање ревидирања утврђивања одговорности медијских актера за пласирање дезинформација из области екологије.

фичности различитих животињских врста, или евентуално на тренутне природне катастрофе, односно непогоде које су задесиле сопствену државу или друге регионе, а мали број се бави приказивањем реалних узрока и последица угрожавања животне средине. У том смислу приметна је и тенденција мас-медија да приликом извештавања о еколошким питањима пруже информације само о томе да се одређена еколошка катастрофа догодила, али не и о томе шта је узрок и које су њене последице.

Различити филмски, серијски, документарни програми и емисије могу изазвати емоције код гледалаца чиме се директно утиче на њихово размишљање и понашање, што их чини врло ефикасним средством за подизање нивоа еколошке свести и афирмацију еколошке безбедности, али самим тим је ризик од манипулисања чињеницама и злоупотребе утицаја значајно већи.

Радијске емисије такође могу утицати на формирање ставова и мишљења у погледу еколошких питања, међутим без визуелног ефекта њихов утицај је нешто слабији у односу на друге облике мас-медија, а број емисија које се баве овом тематиком је на минималном нивоу. Развој и све шира доступност Интернета допринели су да садржаји који су овим путем доступни заузму доминантно место међу мас-медијима у контексту утицаја на друштвену свест. С обзиром на то да су информације које се налазе на Интернету готово увек и свугде доступне, али и да их може креирати скоро свако ко има приступ Интернету, јасно је колике претње и ризици из њега произилазе, односно колико је важно посетити посебну пажњу едукацији у погледу разликовања валидних, проверених информација од дезинформација, као и у погледу разликовања личних ставова појединаца од ставова стручне јавности, али и едукацији медијских актера о последицама њиховог извештавања и значају консултовања научних истраживања из области екологије, односно еколошке безбедности.

Закључак

Најзначајнији предуслов за опстанак и развој друштва јесте очување безбедности у сваком смислу. Безбедност као стање представља одсуство угрожавања услед испуњености безбедносних стандарда који су на таквом нивоу да омогућавају просперитет. Демографски, економски и технолошки развој и нерационално коришћење природних ресурса допринели су да се еколошки облици угрожавања издвоје као примарни безбедносни задаци и изазови. Нажалост угрожавање животне средине се и даље недовољно анализира као безбедносни проблем, а еколошка безбедност остаје маргинализована у односу на друге секторе безбедности. Еколошка безбедност се огледа у сузбијању ризика угрожавања животне средине, а који су у односу на конвенционалне изворе угрожавања, стварни и перманентни. У том контексту, еколошки неодговорно понашање представља реалну претњу која је последица ниског нивоа еколошке свести и еколошке културе друштва, а без промене људског понашања не може се ефикасно утицати на решавање било ког еколошког проблема.

Еколошка свест појединца се обликује под утицајем различитих фактора, а најзначајнији утицај имају усвојена знања и информације о еколошким вредностима, узроцима и последицама угрожавања животне средине. У пружању знања и информација, поред породице и образовних институција, примарну улогу имају мас-медији због своје могућности да истовремено допру до изузетно великог броја људи. Ипак, заступљеност еколошких питања у мас-медијима је и даље на минималном нивоу, а такво стање представља резултат друштвене маргинализације еколошке безбедности и неспецијализације медијских актера у овој области, чији је фокус претежно на сензационалистичким и таблоидним темама. Међутим, повећавању заступљености еколошких тема у мас-медијима мора се приступити обазриво, имајући у виду приметно манипулационо чињеницама, ширење дезинформација, фабриковање резултата различитих истраживања и њихов утицај на еколошку свест друштва, а самим тим и на еколошку безбедност. Овакав приступ доприноси општој конфузији и континуираној сумњичавости друштва, чиме се смањује допринос валидних научних истраживачких радова из сфере екологије, као и посвећеност очувању еколошке безбедности. Дакле, може се закључити да је неопходна стручна едукација медијских актера о адекватним начинима извештавања и презентовања еколошких питања, уз посвећивање посебне пажње значају консултовања релевантних научних истраживања, али и значају указивања на личну одговорност сваког појединца, с обзиром на то да еколошка свест друштва има фундаменталну улогу у очувању еколошке безбедности из чега произилази и круцијални значај мас-медија.

Литература:

1. Bakrač, Saša T.; Vuruna, Mladen M.; Milanović, Miško M. (2010): „Degradacija životne sredine – uticaj na ekološku bezbednost”, *Vojno delo*, vol. 62, br. 3, Ministarstvo odbrane Srbije – Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 314-328.
2. Beriša, Hatidža; Jegeš, Mila; Slavković, Rade (2015): „Novi bezbednosni izazovi sa aspekta ekološke zaštite”, *Tehnike*, vol. 70, br. 4, Savez inženjera i tehničara Srbije, Beograd, str. 727-734.
3. Bjelajac, Željko (2016): „Sektorski pristup bezbednosti - analitički okvir kompleksne bezbednosne dinamike”, *Kultura polisa*, god. XIII, br. 31, Kultura – Polis, Novi Sad, Institut za evropske studije, Beograd, str. 303-315.
4. Bjelajac, Željko (2017): *Bezbednosna kultura - Umeće življenja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad.
5. Bjelajac, Željko (2017): „Ljudska bezbednost sagledana kroz prizmu ljudskih prava i savremenih pretnji”, *Kultura polisa*, god. XIV, br. 33, Kultura – Polis, Novi Sad, Institut za evropske studije, Beograd, str. 139-154.
6. Jevtović, Zoran (2014): „San o objektivnosti – mit jedne profesije”, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, br. 44-2, Univerzitet u Prištini – Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica, str. 69-85.
7. Marković, Danilo (2016): „Civilizacija i etički aspekti ekološke bezbednosti”, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, br. 46-2, Univerzitet u Prištini – Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica, str. 85-98.

8. Marković, Mirjana (2017): „Porodica kao bitan faktor u formiranju ekološke svesti kod dece”, *Sinteze*, vol. 6, br. 11, Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Kruševac, str. 123-134.
9. Petrović, Nebojša; Škrbić, Branka (2016): „Ekološke vrednosne orijentacije i spremnost na aktivizam u Srbiji”, *Zbornik radova – Geografski fakultet*, br. 64, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd, str. 47-71.
10. Pušić, Ljubinko; Pajvančić-Cizelj, Ana (2012): „Kako građani Vojvodine sagledavaju ekološke probleme – prikaz empirijskog istraživanja”, *Sociologija*, vol. 54, br. 1, Sociološko udruženje Srbije i Crne Gore i Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet - Institut za sociološka istraživanja, Beograd, str. 153-168.
11. Stajić, Ljubomir (2015): *Osnovi sistema bezbednosti – sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava*, Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
12. Stajić, Ljubomir; Stanarević, Svetlana (2015): „Značaj i uloga međunarodnih organizacija u očuvanju ekološke i ljudske bezbednosti”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, vol. 49, br. 3, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, str. 963-978.
13. Fon Humbolt, Vilhelm (1991): *Ideje za pokušaj određivanja granica delotvornosti države*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci.
14. Škorić, Jovana (2017): „Ekološka kriza i glavne determinante održivog razvoja”, *Kultura polisa*, god. XIV, br. 34, Kultura – Polis, Novi Sad, Institut za evropske studije, Beograd, str. 253-268.

Интернет извори:

1. Baker, Matthew J.; Williams, Leilani F.; Lybbert, Andrew H. and Johnson, Jerald B. (2012): „How ecological science is portrayed in mass media”, *Ecosphere*, vol. 3(1), article 9, Ecological Society of America, Washington, pages 1-7. - <https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1890/ES11-00238.1/11/10/2018>.
2. Projekat bezbednost životne sredine, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju Misija u Srbiji - <https://www.osce.org/serbia/38688?download=true/12/10/2018>.
3. Sandman, Peter M. (1994): „Mass Media and Environmental Risk: Seven Principles”, *RISK: Health, Safety & Environment (1990-2002)*, vol. 5, no. 3, University of New Hampshire School of Law, New Hampshire, pages 251-260. - <https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1198&context=risk/15/10/2018>
4. Čurgus Kazimir, Velimir; Momčilović, Milica; Žugić-Drakulić, Nataša; Jovanović, Filip (2015): „Izveštavanje o životnoj sredini i klimatskim promenama (Poglavlje 27 u pristupanju Evropskoj uniji) u Srbiji”, *Ambasadori održivog razvoja i životne sredine*, Beograd - <http://ambassadors-env.com/wp-content/uploads/Izve%C5%A1tavanje-o-%C5%BEivotnoj-sredini-i-klimatskim-promenama.pdf/10/10/2018>.
5. Chalecki, Elizabeth L. (2002): *Environmental Security: A Case Study of Climate Change*, Pacific Institute for Studies in Development, Environment, and Security, Oakland - http://pacinst.org/reports/environment_and_security/env_security_and_climate_change.pdf/12/10/2018.

THE ROLE OF MASS MEDIA IN RAISING THE LEVEL OF ECOLOGICAL AWARENESS AND THE AFFIRMATION OF ECOLOGICAL SAFETY

Summary: Increasingly widespread and more drastic environmental threats, great climate change and the development and application of new techniques and technologies from which new threats arise have created a need to improve standards and procedures in environmental safety, but also pointed to the importance of raising the level of environmental awareness in which an important role have mass media. The power of mass media is reflected by the formation of attitudes and opinions, that is, the possibility of changing the human consciousness, and hence its behavior. Inadequate, insufficiently, incorrectly and unprofessionally disseminating information can destructively affect all segments of the society, and so on the level of environmental awareness and ecological security.

Key words: ecological safety, ecological awareness, role of mass media